

کلام مرحوم عراقی:

مرحوم عراقی تبدیل امتثال را نمی پذیرد و با طرح بحث مقدمه موصله، مدعای خود را توضیح می دهد. حضرت امام کلام ایشان را چنین تقریر می کند:

«ثم إن بعض محققى العصر رحمه الله بعد إنكار إمكان تبدیل الامتثال بالامتثال، و تقسیم متعلقات الأوامر إلى ما يكون علة تامّة لحصول الغرض، و ما يكون مقدمة لتحصيله بفعل جوارحى من المولى كشرب الماء، أو جوانحى كالصلاة المعادة قال ما حاصله: إذا كان فعل العبد مقدّمة لبعض أفعال المولى، فإن قلنا بوجود المقدمة الموصلة كان المتّصف بالوجوب ما أوصل المولى إلى غرضه النفسى، و كان الفعل الآخر الذى أتى به العبد امتثالاً غير متّصف بالوجوب لعدم الإيصال، فعليه لا يعقل تبدیل الامتثال، و إن قلنا بالمقدّمة المطلقة فعدم إمكانه فى غاية الوضوح لسقوط الأمر بإتيانه. انتهى.»^۱

توضیح:

۱. مرحوم عراقی اولاً منکر تبدیل امتثال است.
۲. ثانياً: متعلقات اوامر (مأمور به) به آنچه علت تامه حصول غرض است و آنچه مقدمه تحصيل غرض است (در حالیکه غرض را خود مولا با افعال خودش حاصل می کند: یا افعال جوارحی مولا مثل شرب آب و یا افعال جوانحی مولا مثل اختیار شارع که به نماز جماعت تعلق می گیرد.) تقسیم می کند.
۳. مرحوم عراقی می نویسد: [اگر مأمور به علت تامه باشد، تبدیل امتثال ممکن نیست چنانکه آخوند فرمود] و اگر مأمور به مقدمه است، دو حالت دارد:
۴. یا قائل به وجوب مقدمه موصله هستیم (مقدمه ای که به واجب منجر می شود واجب است و نه هر مقدمه ای)، در این صورت آنچه واجب است، آن آبی است که به رفع عطش منجر می شود و لذا اتيان اول اصلاً واجب نبوده است چراکه با اتيان دوم، آن آب طرد شده و به رفع عطش منجر نشده است، پس تبدیل امتثال فرض ندارد [چراکه آب اول اصلاً امتثال نبوده است]
۵. یا قائل به وجوب همه مقدمات هستیم (مقدمه حتی اگر منجر به وصول به ذی المقدمه نشود هم واجب است) در این صورت اتيان اول، اتيان واجب است و همان اتيان مسقط امر است و با اسقاط امر، امتثال دوم معنی ندارد.

۱. مناهج الوصول إلى علم الأصول؛ ج ۱؛ ص ۳۰۸

